

ZEKE GYULA

Olykor

Oly korban jártam iskolába Budapesten, mikor egyedül Kodály Zoltánt nem küldték borbélyhoz. Engem mondjuk nem kellett küldeni, mert kisebb korunkban, még Tolna megye alján, amikor nagymamánál éltünk öcsémmel, Fülöp bácsi, a falu borbélyja járt hozzánk a csodás szerszámaival. Utóbb meg nagymama vitt bennünket Bajára az öcsémmel borbélyhoz. Fodrász, volt írva fodros betűkkel az üzlet homlokzatára, és én akkor már nem csupán olvasni tudtam folyékonyan, de arról is értesültem, hogy a magyar nyelvben az írásképp nem minden esetben felel meg a kiejtésnek, kevésbé sem csodálkoztam hát azon, hogy az emberek ezt a szót borbélynak ejtik. Ha Dessewffy lehet Dezsőfi, ha Széchenyi Szécsényi és Batthyány Battyányi, akkor a fodrász is lehet borbély, így gondolkodtam. Igaz, nem csupán nyelvészként és nem is egészen érdek nélkül voltam abban az időben plebejus demokrata. Arra számítottam, hogy eszméim érvényesülése esetén én ugyan végszükségben megverhetem a nálam gyengébbeket, így például az öcsémet, ám engem nem fognak megverni a nálam erősebbek, például az apám, erre ugyanis megítélésem szerint sosem szolgáltam rá. Arra is számítottam emellett, hogy ugyan botfülű vagyok, de az öcsém istenáldotta zenész, így együtt nem hiába mondjuk majd nagymamának, hogy ha Kodály Zoltánnak legalább a feje egyik felén hosszú lehet a haja, akkor nekünk miért nem lehet meghagyni egy kicsikét hosszabbra, és miért kell úgy leborotváztatni oldalt és hátul, hogy másnap az osztályban ne vessenek a lányok, és csúfolódjon mindenki: „Mi van Zakó? Birkanyírás volt tegnap?” Vagy: „Parkban aludtál, haver?” Nagymama azonban azt válaszolta: „Az más.” Majd hozzátette még: „Kodály Zoltán művész, az ország legnagyobb élő művésze.” Bassza meg, dohogtam keserűn magamban, nincs kiút, még ehhez is az ország legnagyobb élő művésze kell lennem, ha azt akarom, hogy legalább a fejem egyik felén hosszú legyen a hajam. És mivel éreztem, hogy ilyen csúnyát még személytelen alakban és magában sem mond az ember, a tetszikező forma pusztá elgondolása viszont addig ismeretlen rettenettel töltött el, ugyancsak magamban hozzátettem még: „Eb ura fakó, Ugocsa non coronat.” Ez megfelelőnek tűnt, ugyanis nem tudtam, mit jelent, csak azt, hogy Ady Endre írta, aki plebejus demokrata létére a maga idejében szintén Magyarország legnagyobb művésze volt, és ugyan nem volt különösebben hosszú a haja, de kétségkívül lehetett volna, ha akarja. Ezt gondoltam magamban, majd az elsőszülött jogán beültem a sápadt borbély széles forgószékebe, az óriás tükör ezüst kapujában reménytelen tekintetet váltottam magammal, és búcsút vettem a már majdnem megfelelő fejemtől. Fancsali képpel néztem a szigorú felület foncsorhibáit, hátha igazat írt az *Élet és Tudomány*, és elnyel valamelyik fekete lyuk. A másik világba majd utánam ugrik az öcsém, a borbély meg nagymama viszont nem férnek át, itt maradnak, és nekünk a fekete lyukban tovább nő a szőke hajunk. Persze nem történt semmi ilyesmi. A borbély fehér kötényt kanyarított a nyakamba, gondosan megkötötte a tarkómon, és némán munkához látott. Kurta lószőr

keféi egyikével gyors mozdulatokkal kipörgette az előző áldozat hajmaradványait a kézi erővel hajtható nyírógépe fogazatából, ami olyan volt, mintha ék alakban összelapították volna egy sokfogú, acélkék rágcsáló fejét. A borbély a pucolás végeztével nyomban a halántékomhoz nyomta az éhes fémet. Étvágya csillapíthatatlan volt, kattogó mohósággal zabálta a hajamat: „nkcsankcsankcsa”. Falta, ette, tarolta egészen addig, amíg úgy nem néztem ki, mint egy rendes, jól nevelt gyerek, aki maga is belátja, hogy korai még a plebejus demokratság. S evvel nem volt vége a megaláztatásnak. A borbély elővette fekete bakelit nyelvű borotváját, s hersegő ívekben megélezte a pultról alálógó vastag marhabőr szíjon. Nem tudom, miért nem vágta le mindjárt a fejemet a marha éles borotvájával, jobb lett volna, mint avval a fejjel másnap iskolába menni. A mai, fertőzetes eszemmel azt gondolom, kriptopedofil volt. Nem, nem ezt tette tehát, hanem két-három aprócska mozdulattal vonalba szegte az amúgy is csenevész pajeszom fölnyírt sertemaradványait, mindkét oldalon. Ez már mindegy volt, szinte vigasz a bajban, mert így legalább a földrajztanár nő egy ideig nem kapaszkodhatott a pajeszomba, s nem próbálhatott arra készíteni, hogy a fizika törvényeit meghazudtolva ne csupán lábujjhegyre álljak balerinamód, de el is emelkedjek a terem linóleumáról, és bűnbánón lebegjek a kezében, bukott Gagarin, a szünet alatt tanúsított magatartásomért. Mindezek végeztével fehér port szórt rám, mint meszet a holt hősökre a túlélők az *Egri csillagokban*, s egy az iméntinél nagyobb kefével lesöpörgette a fejemen maradt és a nyakamra ragadt apró hajtörmelékét. Lekanyarította végül rólam a lelki kivégzéssel felérő műtét előtt felkötött fehér kötényt, s nagymama felé fordulva megpörgetett a székből: „Megfelelő lesz így, kedves asszonyom?” „Igen” – mondta nagymama, nekem pedig ezt: „Na milyen szép vagy megint, kisfiam!” Én ugyan cseppet sem láttam magamat szépnek, de a nagymama ízléséről és pofonjairól nem lehetett vitatkozni. A fejem tetején ha maradt valami haj, mégsem volt bennem káröröm, amint végignéztem, miként ül utánam az öcsém a zöld forgószékre, hogy a borbély mozdulatra ugyanazt művelje vele, amit velem.

Na azért mondtam csak el ezt, hogy lássák, milyen fura az élet. Mert most meg oly kor van, hogy nincsenek borbélyok, és a nyelv is egyszerűsödött, a fodrást már fodrásznak olvassa mindenki. A borbélyok, vidéken legalábbis, annak idején mind férfiak voltak, most már szinte kizárólag nők, a férfi fodrászok is szinte kizárólag nők lettek. És ami még érdekesebb, hogy győztünk, nem viszik már hozzájuk birkanyírásra a gyerekeket. Mennek viszont maguktól a vágószékre sokan, élet- és tetterős férfiak, hogy kopaszra borotváltassák a fejüket. Olyan kopaszra, amilyenre még nagymama sem annak idején a miénket. Senki nem kényszeríti őket, mégis annyiszor mennek egy héten, talán mindennap mennek, hogy egy kicsike serte se jelenjen meg a fejükön. És nem szégyellik magukat, hanem örülnek egymásnak az utcán. Nem mutatják, mert nem szeretnek mosolyogni, de azért örülnek. És jó a szemük. Még véletlen sem elegyednek olyanokkal, akiknek az élet szele fúttá le a fejről a haját, és már messziről kiszúrják a szellemi kopaszokat. *Tempora mutantur et nos mutamur in illis*. De azért van benne, van bennünk valami állandó, kétségkívül. S nekem a régi szakmám, a történelemség szégyenére úgy tűnik, valahogy az ismert és ismeretlen kezdetektől, csökönyösen. Nemcsak olykor, csak olykor jobban látszik, kontúrosabb, mint ma ama önkéntes fejek. Talán a nyelv miatt.

Végtére *andropos*, ezt a szót már a régi görögök is csak ropogatni tudták mézsfehér fogaik között.